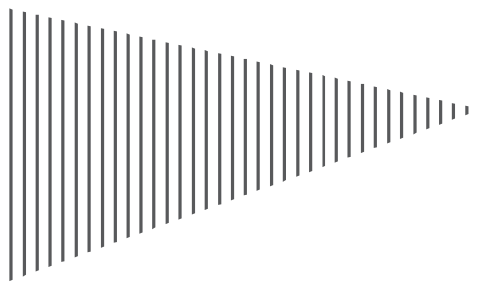

Revisionsrapport 2019

Genomförd på uppdrag av lekmannarevisorerna
maj 2019

Granskning av kris- och katastrofberedskap i de kommunala bolagen i Umeå kommun

Building a better
working world

Innehåll

1	Sammanfattning	2
2	Inledning	3
2.1	Bakgrund.....	3
2.2	Syfte och revisionsfrågor	3
2.3	Avgränsning	3
2.4	Genomförande	4
2.5	Revisionskriterier.....	4
3	Bolagens arbete med kris- och katastrofberedskap	8
3.1	Umeå Kommunföretag AB.....	8
3.2	Umeå Parkerings AB.....	10
3.3	Infrastruktur i Umeå AB	13
3.4	Dåva Deponi och avfallscenter i Umeå AB	14
3.5	Umeå Energi AB.....	17
3.6	Umeå Vatten och Avfall AB	20
3.7	AB Bostaden	24
	Källförteckning	27

1 Sammanfattning

EY har på uppdrag av Umeå kommunbolags lekmannarevisorer genomfört en granskning av kris- och katastrofberedskapsarbetet i de kommunala bolagen. Granskningens övergripande syfte har varit att bedöma om bolagsstyrelserna säkerställer en tillräcklig kris- och katastrofberedskap.

Granskningen visar att bolagen skiljer sig åt i sitt arbete men att de bolag som bedriver samhällsviktig verksamhet har en ändamålsenlig kris- och katastrofberedskap. Beredskapsarbetet hos bolagen är dock inte i enlighet med kommunfullmäktiges detaljerade instruktioner kring planering och återrapportering. Genomgående finns också brister i samordning gentemot kommunens verksamhet och organisation (se Granskning av Umeå kommuns kris- och katastrofberedskapsarbete (2019)).

En sammanfattande bedömning för varje bolag återfinns i respektive avsnitt i kapitel 3.

Utifrån granskningsresultatet ger vi följande rekommendationer till styrelsen för Umeå kommunföretag AB (UKF) i sin roll som moderbolag i koncernen att:

- säkerställa att alla dotterbolag följer kommunfullmäktiges instruktioner vad gäller kris- och katastrofberedskap.
- säkerställa en konsekvent styrning via ägardirektiv genom att dotterbolag med samhällsviktig verksamhet får likartade instruktioner
- säkerställa att moderbolaget (i enlighet med kommunfullmäktiges instruktioner) bedriver ett eget systematiskt beredskapsarbete, inklusive beslutar om en krisplan för sitt interna arbete.

Vi ger också följande rekommendation till styrelsen för Infrastruktur i Umeå AB (INAB) att:

- säkerställa att bolaget (i enlighet med kommunfullmäktiges instruktioner) bedriver ett systematiskt beredskapsarbete, inklusive beslutar om en dokumenterad krisplan som omfattar såväl det interna arbetet som verksamheten hos dotterbolagen och bolagets anläggningar.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Kommunen ska bland annat verka för en säker och trygg kommun genom att förebygga och hantera risker, förluster, störningar och skador på grund av oförutsedda händelser. Genom god planering ska kommunen förhindra eller minimera negativa konsekvenser för anställda, kommuninvånare, verksamhet, egendom, ekonomi och miljö. Om ändå negativa konsekvenser uppstår ska beredskap finnas för detta.

Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) syftar till att kommunerna ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fredstid. LEH ställer krav på att det i varje kommun ska finnas en krisledningsnämnd för att fullgöra uppgifter då extraordinära händelser i fredstid inträffar. Vidare reglerar LEH kommunernas skyldighet att ta fram risk- och sårbarhetsanalyser och kommunernas ansvar för den fredstida krishanteringen i det egna geografiska området. Kommunen ansvarar således för att den kommunala verksamheten fungerar så störningsfritt som möjligt. Ansvaret omfattar även de delar som externa entreprenörer utför för kommunens räkning.

Av Umeå kommuns reglemente för styrelser och nämnder framgår att kommunstyrelsens arbetsutskott (sedan november 2018 näringslivs- och arbetsutskott) utgör krisledningsnämnd i Umeå kommun och ansvarar för kommunens uppgifter enligt LEH.

Av Umeå kommuns Program för säkerhet och trygghet 2015–2018 framgår att bolagsstyrelsen i de kommunalt ägda bolagen har uppdraget att bedriva ett eget systematiskt säkerhets- och trygghetsarbete. Inom ramen för detta säkerhets- och trygghetsarbete ryms också beredskap och hantering av extraordinära händelser.

2.2 Syfte och revisionsfrågor

Det övergripande syftet med granskningen har varit att bedöma om bolagsstyrelserna säkerställer en tillräcklig kris- och katastrofberedskap.

I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- Är roll- och ansvarsfördelning rörande krisberedskap tydlig och ändamålsenlig?
- Finns erforderliga styrdokument och risk- och sårbarhetsanalyser upprättade och fastställda av rätt instans? Kan dessa bedömas vara ändamålsenliga?
- Säkerställer styrelsen att berörd lagstiftning följs på ett ändamålsenligt sätt?
- Genomförs ändamålsenliga utbildningar och övningar avseende extraordinära händelser?
- Sker samverkan inom kommunkoncernen samt med externa aktörer, inklusive Länsstyrelsen, avseende krisberedskap på ett ändamålsenligt sätt?
- Genomförs kommunikation med medborgare i en krissituation och inför en krissituation på ett ändamålsenligt sätt?
- Är uppföljning och återrapportering till bolagsstyrelsen, moderbolaget och kommunstyrelsen tillräcklig?

2.3 Avgränsning

Granskningen avser bolagsstyrelserna i de helägda bolagen i Umeå kommun, vilket innebär:

- Umeå Kommunföretag AB (UKF)
- Umeå Parkerings AB (UPAB)

- Infrastruktur i Umeå AB (INAB)
- Dåva Deponi och avfallscenter i Umeå AB
- Umeå Energi AB
- Umeå Vatten och Avfall AB (UMEVA)
- AB Bostaden

2.4 Genomförande

Granskningen har genomförts i form av dokumentgranskning och intervjuer med tjänstemän inom kommunorganisationen och de kommunala bolagen (se källförteckning).

Utöver interna kvalitetssäkring har samtliga intervjuade fått möjlighet att faktagranska upprättat rapportutkast. Detta för att säkerställa att granskningsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden.

2.5 Revisionskriterier

Revisionskriterierna är de bedömningsgrunder som bildar underlag för lekmannarevisionens analyser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna huvudsakligen av

- Kommunallag
- Ägardirektiv
- Aktiebolagslagen
- Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)
- Av fullmäktige fastställda styrande dokument inom området
- Företagspolicy för Umeå kommun
- Speciallagstiftning i förekommande fall (identifieras för varje enskild bolag)

2.5.1 Lagstiftning

Den grundläggande regleringen av relationen mellan en kommun och dess helägda bolag finns i kommunallagen (2017:725). Kommunallagens krav på ägarstyrning är dock inte särskilt långtgående. Inte heller aktiebolagslagen (2005:551) uppställer några krav på styrning från ägarens sida utan endast formella krav med anknytning till bolagsstämman.

Kommunstyrelsen ska enligt 6 kap 1 § kommunallagen utöva uppsikt över de kommunala hel- och delägda bolagen vilket inkluderar såväl direkt som indirekt ägda företag. Uppsikten utgör inte styrning utan är en offentligrättslig förvaltningskontroll av motsvarande slag som gäller för nämnderna. Kommunstyrelsen avgör själv hur uppsiktsplikten skall fullgöras och dokumenterar detta.

I kommunallagen finns inga specifika regler för krishantering utan samhällets krishanteringssystem har sin grund främst i lagen (2006:544) och om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) och tillhörande förordning (2006:637). Även förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap rör samhällets krishanteringssystem men reglerar bara statliga myndigheter och är därför inte applicerbar i denna granskning.

En extraordinär händelse definieras i LEH som en händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av kommunen. En extraordinär händelse

ska ha stor omfattning, ett snabbt händelseförlopp och vara svår att överblicka. En extraordinär händelse kan till exempel bero på extrem väderlek eller ett långvarigt elavbrott.

2.5.2 Bolagens styrande dokument

Kommunen reglerar i Företagspolicy för Umeå kommun relationen mellan kommunen och dess direkt och indirekt ägda bolag. Syftet är att inom bolagskoncernen i så hög grad som möjligt utveckla gemensamma förhållningssätt och en gemensam kultur. Kommunen är endast direktägande såvitt avser moderbolaget UKF som i sin tur direkt och indirekt äger de övriga bolagen. Kommunens styrning av dotterbolagen sker således genom moderbolaget.

Formellt styr kommunen sina bolag bara genom bolagsordning och ägardirektiv där utfärdade direktiv vid bolagsstämma är bindande för styrelse och verkställande direktör. Kommunstyrelsen lägger fast ägardirektiv vid UKF:s bolagsstämma vilket i sin tur utfärdar ägardirektiv som läggs fast vid respektive dotterbolags bolagsstämma.

Av Företagspolicy för Umeå kommun framgår att den formella styrningen i bolagsordning och ägardirektiv inte är tillräcklig för ett aktivt ägarskap. Det krävs också informell styrning i form av en öppen dialog mellan kommunen och bolagen. Kommunen har som ambition att vara "värdeskapare genom helhetsperspektiv på den totala kommunala organisationen", vilket bäst kan antas uppnås genom just en aktiv dialog med bolagen.

Kommunfullmäktiges direktiv för hela kommunkoncernens agerande i händelse av en extraordinär händelse framgår av Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet som fastställdes av kommunfullmäktige 2013-06-17 § 124 och reviderades 2015-05-25.¹ Av programmet framgår den kommunövergripande krishanteringen när en extraordinär händelse inträffar. Programmet beskriver både kommunens och bolagens arbete med att förebygga och öka förmågan att hantera extraordinära händelser.

Prioriterade mål för kommunens säkerhets- och trygghetsarbete har ställts upp utifrån gällande lagstiftning. Det betonas i programmet att det inte enbart är dessa mål som kommunen ska arbeta för, utan det är de mål som prioriteras att följas upp på kommunfullmäktigenivå under innevarande mandatperiod. Av de tolv målen i programmet bedöms målen 3 och 8-12 vara relevanta för hanteringen av extraordinära händelser:

---

¹ En ny version av programmet är planerad att färdigställas i december 2019 och fram till dess gäller versionen för åren 2015-2018.

3. Antalet bränder ska minimeras. Områden som särskilt ska beaktas är:

- Bostadsbränder
- Anlagda bränder
- Verksamhetsanpassat brandskydd

8. Kommunen ska ha god kunskap om risker och sårbarhet som kan påverka kommunens egen verksamhet. Områden som särskilt ska beaktas är:

- Natur och väderrelaterade händelser
- Storskaliga störningar i teknisk infrastruktur
- Farliga ämnen
- Utbredd smitta
- Antagonistiska hot

9. Kommunen ska ha planering för hur risker och sårbarhet ska reduceras eller tas bort. Kommunen ska ha en planering för hur kommunen ska hantera konsekvenserna av allvarliga- och extraordinära händelser.

- Riskhänsynen i den fysiska planeringen ska öka. Områden som särskilt ska beaktas är:
  - Natur- och väderrelaterade händelser
  - Storskaliga störningar i teknisk infrastruktur
  - Farliga ämnen

10. Kommunen ska ha en god förmåga att hantera allvarliga- och extraordinära händelser. Områden som särskilt ska beaktas är:

- Kommunal samhällsviktig verksamhet
- Kommunen ska vid en allvarlig- och extraordinär händelse ha förmåga att utöva samordnad ledning inom 3 timmar.

11. Kommunen ska ha en samlad bild av risker, sårbarhet och förberedelser för krishantering som finns inom kommunens geografiska område.

- Kommunen ska arbeta för samordning av all krishantering i det förberedande arbetet och i det akuta skedet, som berörda aktörer inom det geografiska området ansvarar för.
  - Kommunen ska ha en struktur för samordning av krisberedskapen med landsting, organisationer, företag och de statliga myndigheter som finns i kommunen.
  - Aktuella rutiner för hur samordning med andra aktörer ska ske ska finnas för de verksamheter som alltid måste upprätthållas.

12. Kommunen ska ha en god förmåga, i termer av *snabbhet, insatsförmåga och uthållighet* att utföra räddningsinsatser. Förmågan ska planeras utifrån den enskildes hjälpbehov.

Av Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet framgår vidare att varje bolagsstyrelse ansvarar för säkerhets- och trygghetsarbetet inom sitt område och har i uppgift att tillse att programmet följs samt att samarbete sker mellan verksamheter och bolag. Bolagsstyrelser ska enligt programmet:

- fastställa upprättade delprogram
- fastställa verksamhetsspecifika planer för krishantering
- årligen följa upp säkerhets- och trygghetsarbetet och dess effekter inom styrelsens verksamhet genom att tillställas rapport från verksamhet och bolag

I enlighet med programmet ska varje bolag också bedriva ett eget systematiskt säkerhets- och trygghetsarbete. Bolagen ska delta i kommunens gemensamma säkerhets- och trygghetsarbete med sina respektive specialkompetenser. Ansvarig för bolaget ska också:

- delta i nätverk för säkerhets- och trygghetsarbete
- upprätta erforderliga delprogram
- följa kommungemensamma riktlinjer och upprätta erforderliga riktlinjer
- upprätta verksamhetsspecifik planering för allvarliga och extraordinära händelser
- delta i kommungemensamma utbildningar och övningar samt analysera behovet av egen utbildning/övning
- formulera mål och aktiviteter med tillhörande resultatmått utifrån programmets angivna mål och verksamhetsspecifika riskanalyser. Målen och aktiviteterna ska inarbetas i ordinarie verksamhetsplanering.
- årligen följa upp säkerhets- och trygghetsarbetet och dess effekter. Årlig rapport skickas till respektive nämnd/bolagsstyrelse samt Brandförsvaret och säkerhet.

3 Bolagens arbete med kris- och katastrofberedskap

I detta kapitel beskrivs översiktligt de kommunala bolagens arbete med kris- och katastrofberedskap.

3.1 Umeå Kommunföretag AB

UKF är moderbolaget för Umeå kommuns bolagskoncern som omfattar nio helägda dotterbolag och sex delägda bolag samt fem intressebolag. UKF ägs till 100 procent av Umeå kommun.

Av UKF:s ägardirektiv framgår att bolagets uppdrag är att optimera och samordna verksamheterna inom de kommunala bolagen. UKF har i sin styrning att förhålla sig till Umeå kommuns politiska visioner och mål.

Tillsammans med Vasa kommun i Finland äger UKF Kvarkenhamnar AB som bedriver hamnverksamhet i Umeå hamn. I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts hamndrift fram som samhällsviktig verksamhet.

Vid sidan av sitt uppdrag som moderbolag är UKF ansvarig för Umeå kommuns kollektivtrafik. UKF ska enligt sitt ägardirektiv planera, beställa och – via trafikhuvudmannen Länstrafiken Västerbotten – upphandla all kollektivtrafik inom kommunen.

Ägardirektiven för UKF innehåller inga anvisningar till verksamheten vid en extraordinär händelse.

3.1.1 Styrning av dotterbolagen

Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet ger anvisningar som gäller samtliga bolag. Enligt UKF:s VD förväntas samtliga bolagsstyrelser och ledningar ta till sig och agera utifrån anvisningarna. UKF följer att detta arbete bedrivs men har inte en aktiv roll i att samordna att dotterbolagens kris- och katastrofberedskapsarbete. Av Granskning av Umeå kommuns kris- och katastrofberedskap (2019) framgår att inte heller Umeåregionens brandförsvaret följer upp den planering och återrapportering som efterfrågas i programmet.

Frågor som rör kris- och katastrofberedskap behandlas i regel inte i relationen mellan UKF och dotterbolagen, såvida inte särskild händelse inträffat. VD-gruppen träffas kontinuerligt och i detta forum finns möjlighet att lyfta risker, problem och uppkomna incidenter. På operativ nivå har kommunens tjänstemän direkt kontakt med de dotterbolag som har en samhällsviktig verksamhet, såsom framgår av Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet. Om något av bolagen inte skulle fullgöra sina uppgifter bör kommunstyrelsen, som ägare och inom ramen för sin uppsiktsplikt, vända sig till UKF med vidare beslut.

UKF styr sina dotterbolag genom ägardirektiv. UKF:s VD har som ambition att inte detaljstyra dotterbolagen utan förväntar sig att de bedriver ett relevant arbete även utan direktiv. Av granskningen framgår att det finns en inkonsekvens i hur direktiven ger anvisningar om kris- och katastrofberedskap. Umeå energi får trots sin samhällsviktiga verksamhet inte direktiv som rör kris- och katastrofberedskap. Å andra får UPAB sådana instruktioner i sina ägardirektiv trots att de inte bedriver samhällsviktig verksamhet. Det är dock viktigt att poängtera att alla bolag som har samhällsviktig verksamhet i granskningen bedöms ha en tillräcklig beredskap (se nedan).

3.1.2 Roll- och ansvarsfördelning

UKF:s tudelade roll i bolagskoncernens kris- och katastrofberedskapsarbete innebär att förutom styrningen av sina dotterbolag ska bolaget även ha en egen kris- och katastrofberedskap, där riskerna framförallt finns i hanteringen av kommunens kollektivtrafik. Vad gäller ansvaret för kollektivtrafiken ställer UKF i viss mån krav som rör kris- och katastrofberedskap i upphandlingen av leverantör. Till exempel finns krav på extrafordon, och leverantören måste betala vite om de inte kan leverera. En mer löpande kontroll av hur verksamheten bedrivs sker också genom arbetet i styrgruppen för kollektivtrafiken.

UKF har ingen upprättad och dokumenterad krisplan. VD uppger dock styrgruppen kan sammanställas med tillräckligt kort varsel och därmed också utgör krisledningsgrupp. Eftersom organisationen är förhållandevis liten och flexibel löses eventuella kriser och katastrofer när de uppstår, inom ramen för ordinarie organisation.

Vad gäller UKF:s dotterbolag Kvarkenhamnar AB har bolaget en krishanteringsplan som framförallt hanterar risker som rör oljeutsläpp och brand. Enligt uppgift förhåller sig inte krishanteringsplanen till Umeå kommuns övergripande program för trygghet och säkerhet. Bolaget har även en krisorganisation i form av en larmkedja där larm går till hamningenjör eller hamnkaptän som vid behov kontaktar räddningstjänst och/eller kustbevakning. Inom ramen för bolagets krisorganisation finns även en jourfunktion vilket gör att beredskap finns dygnet runt. Krishanteringsplanen och krisorganisationen rör bara Umeådelen av verksamheten.

3.1.3 Analys och planering

UKF genomför en risk- och sårbarhetsanalys i samband framtagandet av verksamhetsplanen. De risker som identifieras har ingen direkt koppling till kriser eller katastrofer. Risk och sårbarhetsanalysen föredras för bolagsstyrelsen och kommunstyrelsen.

Det görs ingen övergripande risk- och sårbarhetsanalys för koncernen utan specifika analyser ska göras i varje dotterbolag. VD bedömer att risk- och sårbarhetsanalyser bäst byggs underifrån och upp och att varje bolag på så sätt bäst hittar riskområden att förebygga.

UKF deltar inte i arbetet med kommunens övergripande risk- och sårbarhetsanalys.

3.1.4 Övning och utbildning

Kris- och katastrofberedskapsrelaterad övning och utbildning sker varken hos UKF eller gemensamt inom bolagskoncernen. UKF:s VD understryker att om ägaren kommunfullmäktige upplever att bolagen har brister på området ligger också ansvaret där att besluta om ytterligare övning och utbildning.

3.1.5 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

UKF samverkar inte specifikt kring kris- och katastrofberedskapsarbete, varken inom kommunkoncernen eller med andra aktörer. Den samverkan som sker inom bolagskoncernen sker via VD-gruppen men handlar då främst om möjligheter att utnyttja stordriftsfördelar, till exempel kring datorsystem.

3.1.6 Kriskommunikation

UKF har ingen specifik kommunikationsfunktion eller beredskap för att bedriva kriskommunikationsarbete.

3.1.7 Uppföljning och återrapportering

Återrapporteringen från kommunens bolag görs både till UKF och till kommunstyrelsen och i båda dessa kanaler kan hanteringen av kris eller katastrof redogöras för. Vad gäller rapportering till UKF sker den förutom vardagliga kontakter också via styrelseportalen TeamEngine genom vilken UKF:s VD kan ta del av samtliga bolags handlingar. Bolagen rapporterar muntligt till kommunstyrelsen en gång per år, utifrån hur de uppfyllt ägardirektivet, nulägesbeskrivning samt framtida utmaningar.

3.1.8 Sammanfattande bedömning

UKF har inte någon uttalad roll i kommunens övergripande arbete med kris- och katastrofberedskap men ansvarar i sin styrning för att de bolag som har en samhällsviktig verksamhet får anvisningar kring sitt beredskapsarbete. Trots kommunfullmäktiges anvisningar i Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet har bolaget ingen krisplan för sitt interna arbete. Bolaget har heller ingen tydlig krisorganisation eller annat samlat krisberedskapsarbete.

Vi rekommenderar att styrelsen säkerställer att alla dotterbolag följer kommunfullmäktiges instruktioner vad gäller kris- och katastrofberedskap. Vi rekommenderar också att styrelsen säkerställer konsekvens i sin styrning genom ägardirektiv genom att dotterbolag med samhällsviktig verksamhet får likartade instruktioner. Vi rekommenderar slutligen att styrelsen säkerställer att moderbolaget i enlighet med kommunfullmäktiges instruktioner bedriver ett eget systematiskt beredskapsarbete, inklusive beslutar om en krisplan för sitt interna arbete.

3.2 Umeå Parkerings AB

Av Ägardirektiv/målsättning för Umeå Parkerings AB för perioden 2015–2018 framgår att bolaget har som mål för sin verksamhet att tillhandahålla väl belägna och attraktiva parkeringsanläggningar, driva parkeringsrörelse och parkeringsövervakning.

UPAB:s ägardirektiv innehåller även anvisningar som rör bolagets säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Bolaget ska vid extraordinär händelse följa beslut fattade av UKF. Bolaget ska vidare, i samarbete med Umeå Kommun, utföra fortlöpande säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Bolaget ska upprätta krisledningsplan och uppfylla de mål som anges i av fullmäktige antagen ledningsplan vid extraordinär händelse och höjd beredskap.

I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet framgår ingen samhällsviktig verksamhet som har direkt koppling till UPAB:s verksamhet. Indirekt relaterar dock vinterväghållning till UPAB:s verksamhet.

3.2.1 Roll- och ansvarsfördelning

UPAB har upprättat en krisledningsplan vars syfte uppges vara att bolaget ska ha en ständig grundförmåga att bedriva sin verksamhet och att organisationen ska utformas på så sätt att den är beredd att möta kriser. De tre utgångspunkterna för planen Ansvarsprincipen, Likhetsprincipen och Närhetsprincipen ligger i linje med det övergripande svenska krishanteringssystemets principer som de lades fast i förarbetena till LEH.²

---

² Prop. 2005/06:133.

Av krisledningsplanen framgår att VD, administrativ chef och kund- och kommunikationschef, i händelse av kris eller motsvarande, utgör den så kallade sammankallande ledningen. Den sammankallande ledningen har till uppgift att:

- Skaffa en snabb överblick av situationen
- Tänka framåt, göra en konsekvensanalys
- Kartlägga insatsbehov och prioritera åtgärder
- Mobilisera nödvändiga resurser
- Lämna den information som krävs

Krisledningsplanen lägger också på en mer handfast nivå fast en intern ansvarsfördelning för den sammankallande ledningen. VD har till uppgift att meddela bolagets ordförande och UKF:s VD och är även kontaktperson för media. Den administrativa chefen ansvarar för kontakt med närmast berörd personal, myndigheter och eventuellt sjukvård. Slutligen svarar kund- och kommunikationschefen för skriftlig dokumentation, fotodokumentation och skriftlig information internt och externt. I de fall när en fastighet berörs av en extraordinär händelse har VD dessutom till uppgift att ta fram arbetsmiljöplan inför säkring av byggnad. Då ansvarar även bolagets driftchef för att säkra fastighetens funktioner, informera hyresgäster och ta fram konstruktionsritning för byggnaden.

UPAB:s krisledningsplan innehåller namnuppgifter och telefonnummer till den sammankallande ledningen. Även telefonnummer för särskild support i krishanteringen via Previa för krisledningsgruppen framgår av planen. Support via Previa kan fås dygnet runt. Planen innehåller ingen kontaktväg in i kommunen utan vid behov skulle VD kontakta kommunens växel eller UKF:s VD.

Två dokument ligger som bilagor till UPAB:s krisledningsplan: Aktiviteter vid allvarliga händelser eller dödsfall med samband till arbetsplatsen – Krishantering samt Logg för ledningsarbete vid kris. Bilagan med aktiviteter fastställer på en detaljerad nivå hur övriga medarbetare inom verksamheten ska agera vid en allvarlig händelse, inklusive dödsfall.

3.2.2 Analys och planering

UPAB genomför årligen en riskbedömning utifrån verksamhetens mål och en riskanalys av arbetsskaderisker. Riskbedömningen av verksamheten görs av ledningsgruppen utifrån en omvärldsbevakning med ägardirektiven och målen för bolaget som utgångspunkter. Styrelsen tar beslut om den sammanställda riskbedömningen innan UKF:s styrelse samt kommunstyrelsen informeras om den. Riskanalysen av arbetsskaderisker går till på motsvarande sätt förutom att personalen och de fackliga ombuden är involverade i arbetet.

Varken för 2018 eller 2019 innehåller de båda analyserna någon risk som kan klassificeras som extraordinära händelser. Enligt uppgift har liknande risker inte heller inkluderats tidigare år.

Kommunen deltar inte på något sätt i UPAB:s riskanalysarbete och bolaget har heller aldrig medverkat i kommunens övergripande risk- och sårbarhetsanalys.

3.2.3 Övning och utbildning

Bolaget genomför kontinuerligt utbildning och övning kring frågor som relaterar till kris- och katastrofberedskap:

- Arbetsmiljöutbildning
- Hjärt- och lungräddningsutbildning
- Halkkörningsutbildning för tekniker och parkeringsvakter

- Utbildning för parkeringsvakter, bland annat om hur de ska hantera hotfulla situationer
- Brandövning, både med larm och rök

Det sker ingen löpande utbildning för ledningen utifrån krisplanen. Vissa moment i planen ingår dock i bolagets HR-utbildning.

UPAB har varken övat med kommunen eller andra externa aktörer.

Bolagets VD och administrativa chef menar att eftersom kriser och katastrofer sker förhållandevis sällan är det övning och utbildning det bästa sättet att hålla personalen uppdaterad och hitta inspel till revideringar av krisplanen och rutiner. Det skulle behövas fler övningar utifrån krisplanen.

3.2.4 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

UPAB samverkar främst med polisen i frågor som rör kris- och katastrofberedskap. I första hand handlar samverkan om parkeringsvakternas arbete, för att säkerställa att blåljuspersonal kommer fram vid allvarliga händelser. Samverkan behandlar även trygghetsfrågor generellt i centrala Umeå.

Vad gäller kopplingen till Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet uppger UPAB:s VD att det är svårt att agera utifrån anvisningarna om kommunen inte åberopar eller följer upp dem. I dagsläget förhåller sig UPAB heller inte till programmet i sin verksamhet. VD menar att anvisningarna borde komma som ett specifikt uppdrag från UKF för att få ett större genomslag.

3.2.5 Kriskommunikation

UPAB har ingen generell kommunikationsplan utan planer tas fram för särskilda projekt, när det ska informeras om något specifikt. Mer och mer information går via bolagets hemsida och sociala medier och det är främst dessa kanaler som skulle användas för kommunikation med allmänheten i händelse av kris eller katastrof.

3.2.6 Uppföljning och återrapportering

En utvärdering av UPAB:s krisplan sker efter att planen använts, för att säkerställa att den följts och om det finns behov av revideringar.

UPAB gör ingen återrapportering av kris- och katastrofberedskapsrelaterade frågor.

3.2.7 Sammanfattande bedömning

UPAB har en krisledningsplan som slår fast en tydlig intern roll- och ansvarsfördelning för den sammankallande ledningen och krisledningsorganisationen. Även om bolaget inte övar direkt utifrån krisplanen bedrivs ett utvecklat utbildnings- och övningsarbete för framförallt bolagets personal. UPAB genomför årligen en riskbedömning utifrån verksamhetens mål och en riskanalys av arbetsskaderisker. Bolaget samverkar också med framförallt blåljuspersonal i frågor som relaterar till kris- och katastrofberedskap.

Vår bedömning är att bolaget har en tillräcklig kris- och katastrofberedskap men att arbetet tydligare bör samordnas med kommunens arbete på området.

3.3 Infrastruktur i Umeå AB

I Ägardirektiv/målsättning för INAB fastställs att bolagets huvudsakliga verksamhet ska vara att förvärva och äga fastigheter, projektleda och bistå kommunen med kompetens inom infrastrukturfrågor samt på uppdrag ansvara för genomförande av större infrastruktur- och byggnadsprojekt. INAB äger och förvaltar resecentra Umeå C, Umeå Östra och Hörnefors samt badhuset Navet i centrala Umeå. INAB:s dotterbolag Umeå Hamn AB äger och förvaltar dessutom anläggningar såsom kajer, järnvägsspår och kranar i hamnen i Holmsund.

Ägardirektiven för INAB innehåller inga anvisningar till verksamheten vid en extraordinär händelse.

I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts Vinterväghållning fram som samhällsviktig verksamhet. INAB ansvarar inte för vinterväghållning av järnvägsspår varför denna samhällsviktiga verksamhet bara har en indirekt koppling till bolagets verksamhet.

3.3.1 Roll- och ansvarsfördelning

INAB har ingen upprättad krisplan och enligt uppgift har frågor som rör kris- och katastrofberedskapsarbete inte diskuterats i bolagets styrelse. Bolagets organisation består av VD plus fem tjänstepersoner som alla sitter i samma korridor varför en kris eller katastrof av VD bedöms kunna omhändertas när den uppstår.

Bolagets VD har svårt att identifiera vilka eventuella kriser eller katastrofer som på ett direkt sätt kan beröra INAB. Eftersom INAB är fastighetsägare och inte bedriver någon egen verksamhet har bolaget inte ansvar för till exempel säkerheten för gäster i badhuset, resenärerna vid resecentra eller de verksamma i hamnen. Samtidigt kan bolagets infrastruktur vara känslig vid allvarliga händelser i samhället och bolaget kan därmed påverkas indirekt. VD uppger att det finns ett behov för styrelsen att diskutera dessa frågor.

3.3.2 Analys och planering

INAB genomför årligen en riskanalys. Denna innehåller dock främst ekonomiska risker och varken för i 2019 eller föregående år har risker som relaterar till kris eller katastrof funnits med. Rutinerna för riskanalysarbetet innebär att de risker som identifierats under året samlas in, sammanställs och hanteras utifrån en handlingsplan.

Kommunen medverkar inte i arbetet med riskanalysen och INAB har heller inte deltagit i kommunens övergripande risk- och sårbarhetsanalys.

3.3.3 Övning och utbildning

INAB genomför inga övningar eller utbildningar som relaterar till kris- eller katastrofberedskapsarbete.

3.3.4 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

INAB samverkar inte kring frågor som rör kris- eller katastrofberedskapsarbete. Bolaget har ingen kontakt med varken UKF, sina dotterbolag eller kommunen i dessa frågor och förhåller sig i planering och utförande av verksamhet inte heller till Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet.

3.3.5 Kriskommunikation

INAB har ingen kommunikationsplan men en funktionell hemsida som skulle kunna användas för information till allmänheten vid en allvarlig händelse. Kommunikationen med bolagets hyresgäster sker främst via telefon eller mejl.

3.3.6 Uppföljning och återrapportering

Bolaget har en löpande uppföljningsstruktur med återrapportering till styrelsen och kommunstyrelsen en gång per år. Den återrapportering som sker gäller nästan uteslutande ekonomi.

3.3.7 Sammanfattade bedömning

INAB har ingen upprättad krisplan och bedriver heller inget systematiskt kris- och katastrofberedskapsarbete. Även om INAB inte på ett direkt sätt bedriver samhällsviktig verksamhet har bolaget genom sina dotterbolag och de fastigheter som ägs och förvaltas ett ansvar för riskutsatt samhällsviktig verksamhet. INAB bedriver dock ingen styrning i frågan gentemot sina dotterbolag och följer heller inte upp varken dotterbolagens verksamhet eller verksamheten vid bolagets anläggningar.

Vi rekommenderar att styrelsen säkerställer att bolaget i enlighet med kommunfullmäktiges instruktioner bedriver ett systematiskt beredskapsarbete, inklusive beslut om en dokumenterad krisplan som omfattar såväl det interna arbetet som verksamheten hos dotterbolagen och bolagets anläggningar.

3.4 Dåva Deponi och avfallscenter i Umeå AB

I Ägardirektiv/målsättning för Dåva Deponi AB framgår att bolaget ska ansvara för all kommunal deponiverksamhet i Umeå kommun och driva Dåva avfallsanläggning. Bolaget ska också vara drivande i utvecklingen av Dåva företagspark med inriktning på etablering av företag inom sektorn för återvinning och energi. Vidare ska Dåva finnas tillgänglig som kommunens rådgivare och kompetensresurs för de marksaneringar som uppkommer i kommunens regi. Dåva ska också arbeta aktivt för en etablering av en järnvägslösning till Dåvaområdet, en första del i en framtida Norrbotniabana.

Ägardirektiven för Dåva innehåller inga anvisningar till verksamheten vid en extraordinär händelse.

I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts Miljö- och hälsoskydd, Reningsverksamhet och Renhållning och avfallshantering som samhällsviktiga verksamheter med direkt eller indirekt koppling till Dåva:s verksamhet.

3.4.1 Roll- och ansvarsfördelning

Dåva har upprättat en krisledningsplan som redovisar de åtgärder som ska vidtas när en svår olycka eller katastrof inträffar och hela eller delar av arbetsplatsen hamnar i en akut kris-situation. Planen är främst inriktad brand och olyckor på arbetsplatsen eller plötsliga dödsfall för någon anställd.

Av planen framgår att den som först blir varse eller får information om att en händelse inträffat omedelbart kontaktar VD eller någon annan i krisgruppen. Krisgruppen består av:

- VD
- Driftledare/brandskyddsansvarig
- Miljöstrateg/skyddsombud

Vid behov kopplar gruppen annan kompetens till sig. Eftersom bolaget endast har sju anställda bedömer VD att hela organisationen kan samlas och fördela ansvar om det skulle inträffa något allvarligt.

Krisgruppen har till uppgift att:

- organisera åtgärder som den uppkomna situationen kräver
- informera Dåva Deponi och Avfallscenter AB:s personal och vid behov även entreprenörer på området om det faktiska läget. Att säkerställa att alla anställda får ta del av informationen
- möta och besvara medias frågor. VD eller den han utser är den som uttalar sig för Dåva Deponi och Avfallscenter AB
- informera vågstationen som agerar yttre gräns för företaget om vad som hänt och vad som gäller angående tillträde till området. Eventuella tillägg, begränsningar eller undantag från ordinarie instruktioner
- informera UKF:s personalavdelning om något hänt med en anställd
- informera Arbetsmiljöverket om olycka inträffat på området

Dåva har internt inte identifierat några större krisrisker som bolaget är direkt ansvarigt för. Avfall ska vara deklarerat och godkänt innan det kommer till området. Bolaget hanterar heller inte brännbart eller radioaktivt avfall. Vad gäller eventuella miljöutsläpp i grundvattnet uppger VD och Driftledare att utsläppssystemen är så tröga att det skulle dröja flera veckor innan det skulle bli ett reellt problem. Om strömmen bryts stängs också alla utflödessystem automatiskt.

De kriser som kan uppstå sker istället indirekt genom påverkan bolagets grannar, framförallt Umeå energi eller Ragn-Sells. Bolagets VD och Driftledare bedömer att den största risken är att det skulle kunna uppstå en större brand.

Det pågår ett företagsgemensamt brandskyddsarbete lokalt på området. Organisatoriskt består arbetet av upprättande av kontaktlistor och regelbundna brandskyddsträffar mellan företagen på området, där även brandförsvaret varit inblandad. Aktörerna håller också på att ta fram en gemensam plan för att kunna hantera större och allvarligare händelser. Vad gäller praktisk beredskap har alla företag större grävmaskiner och traktorer redo för att vid till exempel en brand kunna avgränsa områden där brandförsvarets kapacitet inte räcker. Vidare pågår ett arbete med ett gemensamt skyltningssystem så att räddningspersonal kan hitta rätt.

3.4.2 Analys och planering

Med utgångspunkt i bolagets ägardirektiv upprättar Dåva årligen en riskanalys. Arbetet inleds med övergripande brainstorming med kring risker, med både styrelsen och personal. Utifrån identifierade risker bedöms sannolikhet och konsekvens. Den sammantagna riskbedömningen innehåller mest miljörisker men bolaget har som ambition att även inkludera andra risker.

Åtgärder utifrån riskanalysen inkluderas i en övergripande handlingsplan som även innehåller andra aktiviteter för bolaget. Sammanlagt runt 70–80 åtgärder inkluderas i planen per år. Månadsvis går bolagets personal igenom ansvarsfördelningen över vad som ska göras utifrån handlingsplanen. Åtgärder som vidtagits utifrån riskanalysen inkluderar bland annat hantering av brandrisken hos bolagets grannar och krav på entreprenörer som kontrakteras.

3.4.3 Övning och utbildning

Dåva har ingen utbildnings- eller övningsplan men genomför både övningar och utbildningar som relaterar till kris- och katastrofberedskap. Utbildning sker för systemkritiska delar av verksamheten, till exempel lakvattenrening. Regelbundna övningar görs kring brand, första hjälpen och hjärtstartning. All personal, liksom entreprenörer och vikarier utbildas och övas.

Kraven på övning och utbildning ökar successivt. Nationell och EU-lagstiftning, men även försäkringsbolag ställer krav på att vissa funktioner utbildas regelbundet. Utifrån forskningsläget och rekommendationer kan också kraven på utbildning för hantering av kemikalier ändras.

3.4.4 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

Inget av de samverkansnätverk som Dåva deltar i har ett direkt fokus på krisberedskap. VD upplever dock att det vore välkommet med mer stöttning och tips genom VD-gruppen från de bolag som har en mer direkt samhällskritisk verksamhet och därmed ett mer upparbetat kris- och katastrofberedskapsarbete.

Bolaget har heller ingen samverkan med kommunen i frågor som rör kris och katastrofberedskap och VD uppger att den beredskap som finns vid bolaget är helt oberoende av Umeå kommuns program för trygghet och säkerhet. Dåva har inte varit med och utformat programmet och det kommuniceras heller inte ut till bolaget. Generellt upplever VD att det är svårt att veta vad som är tillämpligt för Dåva i beslut som tas av kommunfullmäktige och som gäller för de kommunala bolagen generellt.

3.4.5 Kriskommunikation

Dåva har ingen egen kriskommunikationsplan utan skulle vid en större allvarlig händelse kontakta kommunen och deras pressansvarige för att få ut information till allmänheten. Bolaget har kontaktuppgifter till direkt närboende och skickar vid behov ut info till dem.

3.4.6 Uppföljning och återrapportering

Uppföljning och återrapportering från Dåva:s verksamhet sker på olika sätt. Bolaget gör miljörapporter som inkluderar allvarliga händelser, miljöavvikelser etc. Även den övergripande handlingsplanen innebär en uppföljning. Återrapportering sker till länsstyrelsen och Miljö- och hälsoskydd vid Umeå kommun som är tillsynsmyndigheter. Återrapportering sker även till bolagsstyrelsen, liksom till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

3.4.7 Sammanfattade bedömning

Dåva har en upprättad krisledningsplan i vilken bolagets krisorganisation framgår på ett tydligt sätt. Roll- och ansvarsfördelningen för de förebyggande åtgärderna tydliggörs i bolagets övergripande handlingsplan, i vilken även åtgärder för att hantera i riskanalysen identifierade risker tas upp. Bolaget arbetar för att all personal som på något sätt deltar i verksamheten är utbildad. Utifrån att de främsta kris- och katastrofriskerna för bolaget ligger i en utvecklad brand hos grannarna pågår ett företagsgemensamt brandskyddsarbete lokalt på området.

Vår bedömning är att bolaget har en tillräcklig kris- och katastrofberedskap men att arbetet tydligare bör samordnas med kommunens arbete på området.

3.5 Umeå Energi AB

Umeå Energi AB är en energi- och kommunikationskoncern som inom ramen för sin verksamhet har fyra affärsområden, Elnät, Värme, El och Bredband. Verksamheten inom vissa av affärsområdena drivs av dotterbolag. Av bolagets ägardirektiv fastställs att Umeå Energi skall främja kommunens utveckling och med stor hänsyn till miljön på kort och lång sikt trygga en uthållig energiförsörjning för i första hand Umeå kommuns invånare.

Ägardirektiven för Umeå energi innehåller inga anvisningar till verksamheten vid en extraordinär händelse.

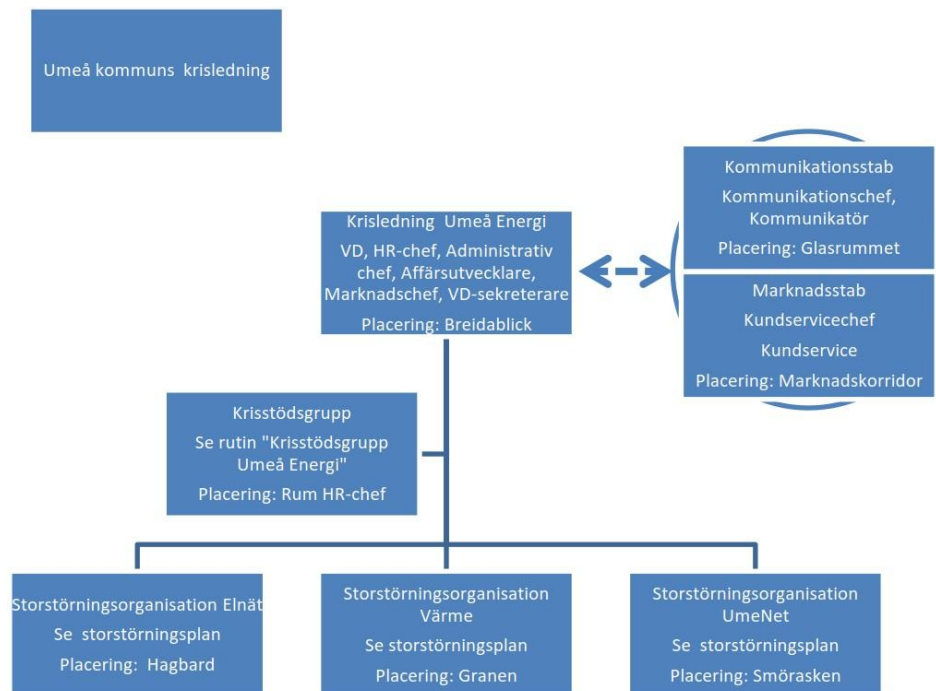
I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts dock Energiförsörjning, Värmeförsörjning, IT-drift och Bredbandsnät fram som samhällsviktiga verksamheter vilka alla direkt kopplar till Umeå energis verksamhet.

3.5.1 Roll- och ansvarsfördelning

Vid en händelse som är eller befaras bli så omfattande att ordinarie organisation inte klarar av att hantera den mobiliseras Umeå energis krisledning. Roll- och ansvarsfördelningen för krisledningen framgår av Krisplan för Umeå energi, vilken fastställdes 2013-01-25 och senast reviderades 2018-04-26. Vid störningar inom de olika affärsområdena finns också störningsplaner och -organisationer, vilket kan ses som ett mellansteg mellan ordinarie verksamhet och en kris eller katastrof. Planer och organisationer för störning styr också respektive affärsområde vid en kris.

Den koncernövergripande krisorganisationen leds av VD som i det operativa arbetet får stöd av de resurser som bedöms nödvändiga. Krisledningen består av VD, Administrativ chef, HR-chef, Affärsutvecklare, Marknadschef och Stabschef och av krisplanen framgår även ersättare för dessa funktioner. Samtliga i krisledningen kan aktivera gruppen. Antingen VD eller Administrativ chef ska alltid vara närvarande vid krisledningens möten.

Av figuren nedan framgår bolagets krisorganisation och möteslokaler i händelse av kris eller katastrof. De särskilda rum som kan användas vid kriser, för ledning och för media och kommunikation har reservkraft och annan relevant utrustning.

Figur 1. Krisorganisation vid Umeå energi.

Krishantering för Umeå energi handlar i stor utsträckning om uthållighet. Till exempel har affärsområde Värme ett internt mål att kunna driva verksamheten i sju dygn vid en allvarlig händelse. Driftcentralerna för bolagets olika verksamheter bemannas dygnet runt. I händelse av en kris som påverkar flera verksamheter sker en koordinering mellan dessa på operativ nivå.

3.5.2 Analys och planering

Umeå energi genomför årligen både koncernövergripande och verksamhetsspecifika riskanalyser utifrån bolagets internkontrollplan. Riskanalyserarbetet görs enligt metoden Enterprise Risk Management (ERM) vilket innebär en bedömning av konsekvensen av uppkomna risker, sannolikheten att det inträffar och hur stor skada i pengar den riskerar att uppgå till. Arbetet innehåller också en relevanta åtgärder.

Styrelsen beslutar årligen om att godkänna bolagets internkontrollplan. Som en bilaga till beslutet för 2019 ligger Rapport över utvalda områden, vilket är en självskattningsblankett för ett antal områden inom Umeå energi som bedöms utifrån en skala 1 till 4 där 4 är bästa betyg. Gällande området Företaget har utarbetat en krishanteringsplan med tillhörande krishanteringsorganisation får Umeå energi 4 i betyg.

För de olika affärsområdena framkommer ett antal risker som skulle kunna resultera i kris eller katastrof. Till exempel identifierar Elnät en risk för händelser som ger stor påverkan på leverenssäkerhet, till exempel brand, väder, sabotage, stöld, terroråd, bristande informationssäkerhet och varierande kvalitet på befintliga elmätare. Relevanta åtgärder är till exempel förstärkning av brandskydd och övningar. Överlag menar bolaget att åtgärder främst handlar om att göra relevanta investeringar i tid så att inte basproduktionen stannar.

3.5.3 Övning och utbildning

Bolagets ledning, liksom personal inom de olika affärsområdena övas och utbildas kontinuerligt. Det finns dock ingen sammanhållen övnings- och utbildningsplan för bolaget. Nivån och relevansen på utbildningarna skiljer sig också åt mellan affärsområdena.

Inom affärsområde Elnät går personalen vid driftcentralerna en krisutbildning i fyra steg som anordnas av branschorganisationen Energiföretagen. Personal har också deltagit i den beredskapsutbildning som anordnas av Svenska kraftnät. Internt har Elnät även beredskaps-träffar två gånger på år med personalen. Affärsområdet Värme utbildar all sin personal genom en avfallsförbränningskurs som har vissa aspekter som rör kris- och katastrofberedskap, till exempel kring miljöhantering. Affärsområdet Bredband genomför övningar, delvis utifrån de krav som Post- och telestyrelsen ställer.

Vad gäller bolagets ledning är ambitionen att öva utifrån krisplanen en gång per år. I praktiken sker det dock mer sällan. Vid den krisledningsövning som genomfördes i maj 2017 tränade ledningen utifrån scenarier, till exempel vad gäller ryktesspridning om bolaget.

De större övningar som Umeå energi deltar i brukar följas upp av det företag som anordnar övningen. Till exempel lämnar företaget Secredo ett antal rekommendationer i den uppföljande rapport som gjordes efter en simuleringsövning med Umeå energi Elnät 2016.

3.5.4 Samverkan inom koncernen och med externa aktörer

I Umeå energis krisplan refereras till Umeå kommuns krisledning. Det framgår att resurser från Umeå energi står till förfogande för medverkan i kommunens krisorganisation, antingen i form av direkt medverkan eller som kontaktperson. VD är utpekad som kontaktperson för frågor som rör hela koncernen medan cheferna för Elnät, Värme och Bredband är kontaktpersoner för respektive affärsområde.

Av de olika affärsområdena inom Umeå energi är det främst Elnät som samverkar med andra aktörer i frågor som rör kris- och katastrofberedskap. Elnät deltar i elsamverkansområde 1, Övre Norrland vilket är ett av sju samverkansområden för energibolag som Sverige är indelat i. Samverkansgruppen träffas och övas två gånger per år, bland annat med det nationella radiokommunikationssystemet Rakel. Det går att avropa hjälp från andra bolag i samverkansområdet, där alla beslut kring avtal, finansiering etc. är reglerat på förhand. Umeå energi har aldrig behövt ta hjälp från gruppen men har däremot bistått andra aktörer. Elnät deltar även i en samverkansgrupp som länsstyrelsen sammankallar med jämna mellanrum.

Umeå energi deltar också i säkerhetsnätverk med bland annat Umeå universitet och Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

3.5.5 Kriskommunikation

Umeå energi har en kriskommunikationsplan som börjar gälla när bolagets krisledning har sammankallats. I samband med detta sammankallar bolagets pressansvarige eller en medlem i ledningen en grupp bestående av:

- VD eller ställföreträdare
- Pressansvarig
- Internkommunikatör
- Kundservice

Av planen framgår bland annat riktlinjer för hur generella informationskanaler, såsom presskonferens, sociala media och extern webb ska användas. Pressansvarig hanterar alla kontakter med media och uttalar sig initialt. Vid behov kan även bolagets VD uttala sig.

Kundservice ansvarar för kommunikation till kunder via telefon och mail. Detta innefattar ett ansvar för att relevant information som kommer kundservice till dels ska förmedlas vidare i organisationen. Som en bilaga till Umeå energis krisplan finns ett dokument som beskriver hur bolagets växel och kundservice ska hantera obekväma situationer som uppstår vid bolagets reception, till exempel genom att tillkalla mer personal, stänga dörrarna eller larma.

3.5.6 Uppföljning och återrapportering

Umeå energi följer upp sitt krisledningsarbete utifrån de rutiner som finns för störstörningsorganisationen för respektive affärsområde. Uppföljning och utvärdering ska ske snarast efter avslutad störstörning, kris eller katastrof. Operationsledaren för hanteringen av händelsen är sammankallande för arbetet, som utgår från en checklista som finns för varje affärsområde. En störstörning, kris eller katastrof återrapporteras vanligen till styrelsen.

3.5.7 Sammanfattade bedömning

Umeå energi har en energikoncernövergripande krisplan och krisorganisation för händelser som affärsområdenas respektive störstörningsorganisation inte kan hantera. Roll- och ansvarsfordelningen är tydlig, både internt inom koncernen och externt gentemot kommunen. Bolaget genomför årligen både koncernövergripande och verksamhetsspecifika riskanalyser och bolagets ledning liksom personal inom de olika affärsområdena övas och utbildas kontinuerligt. Vid allvarliga händelser har affärsområdet Elnät möjlighet att avropa hjälpa från andra energibolag. Slutligen har Umeå energi en tydlig kriskommunikationsplan och bolaget följer också upp sitt krisledningsarbete utifrån de rutiner som finns för störstörningsorganisationen för respektive affärsområde.

Vår bedömning är att bolaget har en ändamålsenlig kris- och katastrofberedskap. Däremot noterar vi att bolaget trots sin samhällsviktiga verksamhet saknar instruktioner om att bedriva ett kris- och katastrofberedskapsarbete i sina ägardirektiv. Detta är dock en fråga som ska hanteras på ägarnivå.

3.6 Umeå Vatten och Avfall AB

Sedan 2016 bedrivs vatten- och avfallsverksamheten i Umeå kommun inte direkt av UMEVA utan av bolaget Vatten och Avfallskompetens i Norr AB (Vakin). Vakin ägs till 95 procent av UMEVA och till 5 procent av Vindelns anläggningsbolag. Ägardirektiven för Vakin för perioden 2016-2019 utfärdades och fastställdes av UKF och kommunfullmäktige i Vindelns kommun 2015.

Av Ägardirektiv/målsättning för Umeå Vatten och Avfall AB perioden 2015 – 2018 framgår att UMEVA ska tillhandahålla väl fungerande vatten- och avloppstjänster för fastighetsägare samt sköta de delar av avfallshanteringen som faller under kommunens ansvar. Bolaget ska även vara kommunens kompetensresurs inom dessa båda områden.

VAKIN:s ägardirektiv innehåller anvisningar som rör bolagets säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Vakin ska i samarbete med respektive kommun utföra fortlöpande säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Bolaget ska upprätta krisledningsplan och därvid uppfylla

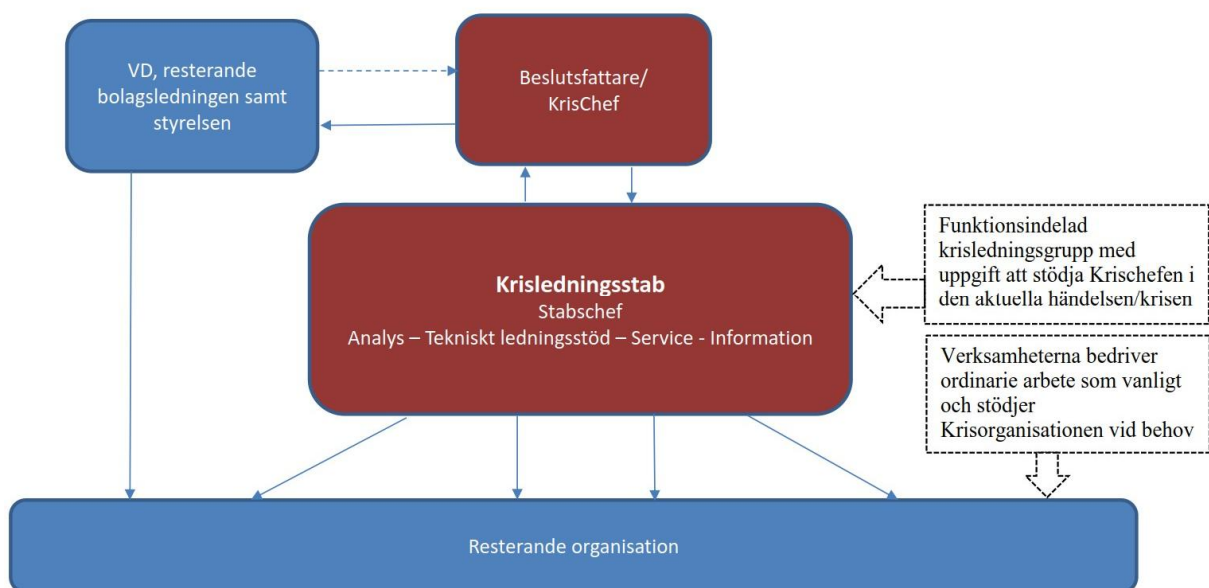
de mål som anges i av respektive fullmäktige antagen ledningsplan vid extraordinär händelse och höjd beredskap.

I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts Dricksvattenförsörjning och Rensningsverksamhet fram som samhällsviktiga verksamheter vilka direkt kopplar till Vakins verksamhet.

3.6.1 Roll- och ansvarsfördelning

I enlighet med anvisningarna i ägardirektiven har VAKIN har upprättat en krisplan. Planen har funnits lika länge som bolaget och revideras årligen. Av planen framgår att bolagets krishantering är utformad i linje med grundprinciperna Ansvarsprincipen, Likhetsprincipen och Närhetsprincipen som ligger i linje med det övergripande svenska krishanteringssystemets principer som de lades fast i förarbetena till LEH.³ Principerna framgår även i Riktlinjer för Umeå kommuns övergripande krishantering.

Av krisplanen framgår att när organisationen inte klarar av händelsen inom ramen för ordinarie verksamhet aktiveras en krisledningsorganisation. Organisationen leds av en beslutfattande krischef som utgörs av en utifrån händelsen lämplig avdelningschef eller sektionschef. Som operativt stöd till krischefen aktiveras även en krisledningsstab som leds av en stabschef. Till skillnad från krischefen är stabschefen inte verksamhetsbunden utan väljs utifrån utbildning och lämplighet. Stabschefen och krischefen avgör hur staben ska organiseras och vilka funktioner som staben ska ha för att kunna lösa uppgifterna. Stabsfunktionerna Analys, Information, Tekniskt ledningsstöd och Service kan knytas till krisledningsstabens vid behov. Krisledningsgruppen organisering framgår av bilden nedan:

Figur 2. Krisledningsorganisation vid Vakins.

VD ingår inte i krisledningen och kan inte utses till Krischef, utan utövar övergripande arbetsgivaransvar samt meddelar eventuella dödsbud.

Beslut om att aktivera krisledningsgruppen sker av krischef tillsammans med stabschef. Den som larmas att delta i krisledningsorganisationen ska snarast möjligt till avsändaren kvittera

³ Prop. 2005/06:133.

att larmet tagits emot. Beslut om att avsluta krisledningsgruppen fattas av krischef i samråd med högre chef (VD eller avdelningschef)

Av Vakins krisplan framgår även checklistor och metodstöd för krisledningens arbete, instruktioner för att sända Viktigt Meddelande till Allmänheten (VMA), kontaktuppgifter för externt stöd och information om vilka lokaler som ska användas vid en kris eller katastrof.

Utvecklandet av lämpliga lokaler för krisledning ingår bland de kris- och katastrofberedskapsfrämjande åtgärder som Vakins enligt uppgift lagt runt 10 miljoner kronor på under de senaste åren. Vakins huvudkontor är idag självförsörjande vad gäller värme och el och vid behov finns en extra ledningsplats att använda. Bolaget har även ett eget processnät (lokalt internet) med radiolänk mellan de viktigaste anläggningarna. Vidare har Vakins bytt lås, bommar och staket på flera av sina anläggningar. Slutligen har säkerhetschefens tjänst utökats, från 5 procent för ett antal år sedan till 100 procent idag.

3.6.2 Analys och planering

Utöver två årligen genomförda riskanalyser som hanterar arbetsmiljöfrågor och övriga risker gör Vakins en säkerhetsskyddsanalys, i enlighet med säkerhetsskyddslagen. Tidigare genomfördes säkerhetsskyddsanalys tillsammans med kommunen men på grund av nya bestämmelser i lagstiftningen är det numera ett internt arbete.

Säkerhetsskyddsanalysen har fokus på bolagets skyddsvärda resurser utifrån identifierade risker, såsom sabotage, okunskap, olycka. Den analyserar endast konsekvenser av riskerna och hanterar därför inte sannolikheten för att de ska inträffa. Säkerhetsskyddsanalysen innehåller även åtgärder för att hantera riskerna, till exempel hur bolaget hanterar att bomber hittas vid en återvinningscentral, vilket brukar ske någon gång per år.

3.6.3 Övning och utbildning

Vakins har ingen utbildningsplan för ledning och personal. Av krisplanen framgår dock att VD är ansvarig för att krisledningsorganisationens medlemmar har nödvändig kompetens och övas. Övning med hela eller delar av krisorganisationen ska genomföras minst en gång under varje tvåårsperiod.

VAKIN anordnar både egna övningar och köper in från externa företag. I fjol deltog framförallt chefer i bolaget i en kriskommunikationsövning och i år deltog bolaget i en vattenförsörjningsövning med Norrlands Universitetssjukhus. Under den senaste tioårsperioden har Vakins deltagit i två krisövningar med Umeå kommun, en nödvattensövning 2011 och en stabsövning 2014.

Vad gäller utbildning genomförs stabsmetodikutbildningar och säkerhetsskyddsutbildningar för ledningen. För den operativa verksamheten är det främst arbetsmiljöutbildningar och säkerhetsskyddsutbildningar som är relevanta för bolagets kris- och katastrofberedskapsarbete.

Lärdomen från Vakins övnings- och utbildningsarbete är framförallt att det saknas koppling till kommunens kris- och katastrofberedskapsarbete. Information saknas om hur kommunen i ett skarpt läge skulle agera i förhållande till Vakins vilket enligt VD potentiellt kan vara förödande för staden. Kommunen tycks också sakna resurser såväl som uthållighet i sin beredskap, menar VD.

3.6.4 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

Vakins VD upplever att det saknas vilja från Umeå kommun att samverka kring kris- och katastrofberedskapsarbete vilket gör att det idag saknas samordning av organisationer, övningar, prioriteringar etc. mellan bolaget och kommunen. Som ett exempel lyfter VD att det inom Vakin saknas kunskap om hur den omorganisation som gjordes i kommunen 1 januari 2019 påverkar krishanteringen. Vad gäller Umeå kommuns Program för säkerhet och trygghet saknar Vakin samordning vad gäller beredskap och aktiviteter vid allvarliga händelser. Den beredskap som finns i bolaget idag är därför helt oberoende av kommunens arbete.

Vakin har begränsad kontakt med länsstyrelsen i frågor som rör kris- och katastrofberedskap. Bolaget har endast deltagit i ett antal diskussionsträffar om klimatförändringar, dammbrott etc. som länsstyrelsen anordnat. VD upplever att det under lång tid funnits en politisk underlåtenhet, nationellt såväl som lokalt, att hantera vattenförsörjningsfrågan. Idag finns därför ett stort behov av statligt stöd, till exempel vad gäller tillhandahållande av tankbilar, vilket VD lyft i dialog med landshövdingen.

Övrig relevant samverkan som Vakin deltar i sker inom branschorganisationen Svenskt vatten, VA-samverkan i Västerbotten och med Frivilliga resursgruppen (FRG) inom Civilförsvarsförbundet, som bolaget utbildat i hur de ska sätta upp de nödvattentankar som finns att låna från VAKA, Livsmedelsverkets nationella vattenkatastrofgrupp vid händelse av större störning/kris.

3.6.5 Kriskommunikation

Vakin har viss beredskap för kommunikation med allmänheten vid allvarliga händelser. Vakins kommunikationsfunktion består tio personer inom kundtjänst och kommunikation, varav en person ansvarar för kriskommunikation.

Vid allvarliga händelser kommuniceras information främst vid VMA. Vakin har dock även beredskap för att sätta upp anslag, kommunicera via lokala organisationer eller skicka mejl och sms till sina kunder.

3.6.6 Uppföljning och återrapportering

Vakin är ISO-certifierat vilket ställer vissa krav på uppföljning och återrapportering. Allvarliga händelser följs upp, till exempel branden vid ett avloppsreningsverk i Täfteå 2018. Vakin återrapporterar genom bolagsstyrningsrapport och interkontrollrapport. Återrapportering sker dessutom till UKF och årligen till kommunstyrelsen.

3.6.7 Sammanfattade bedömning

Vakin har en ändamålsenlig kris- och katastrofberedskap med avseende på sin egen verksamhet men det är anmärkningsvärt att den saknar koppling till kommunens arbete på området. Vakin har en krisplan utifrån vilken bolagets krisledningsorganisation tydliggörs. Roll- och ansvarsfördelningen inom ramen för krisledningsorganisation är tydlig. I enlighet med säkerhetsskyddslagen gör Vakin årligen en säkerhetsskyddsanalys som innehåller åtgärder för att hantera identifierade risker. Både ledning och operativ personal utbildas och övas och bolaget samverkar med flera relevanta aktörer. Slutligen finns en viss beredskap för att vid allvarliga händelser kommunicera med allmänheten.

Vår bedömning är att bolaget har en tillräcklig kris- och katastrofberedskap men att arbetet tydligare bör samordnas med kommunens arbete på området.

3.7 AB Bostaden

Bostaden är Umeå kommuns allmännyttiga bostadsbolag. Enligt sina ägardirektiv har Bostaden bland annat till uppgift att äga, bygga, förvärva, avyttra, förvalta och hyra ut bostäder och lokaler på ett ändamålsenligt sätt, som ger förutsättningar för en god utveckling av bostadsmarknaden i kommunen.

Bostadens ägardirektiv innehåller även anvisningar som rör bolagets säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Bostaden ska vid extraordinär händelse följa beslut fattade av UKF. Bolaget ska vidare, i samarbete med Umeå Kommun, utföra fortlöpande säkerhetsarbete och krisledningsplanering. Bolaget ska upprätta krisledningsplan och uppfylla de mål som anges i av fullmäktige antagen ledningsplan vid extraordinär händelse och höjd beredskap.

I Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet lyfts inga samhällsviktiga verksamheter som direkt kopplar till Bostadens verksamhet även om till exempel Social omsorg eller Barnomsorg kan ske i bolagets lokaler. I Riktlinjer för Umeå kommuns övergripande krishantering listas samhällssektorer inom vilka samhällsviktiga verksamheter har identifierats och här framgår Förvaltning av bostäder och lokaler som en samhällsviktig sektor.

3.7.1 Roll- och ansvarsfördelning

Bostadens krisledningsorganisation framgår av kapitlet Krishantering i bolagets personalhandbok som finns tillgängligt på bolagets intranät. Bostadens ledningsgrupp agerar vid en kris krisledning. Gruppen består av VD, HR-chef, förvaltningschef, marknadschef, ekonomichef och fastighetschef. Samtliga i ledningsgruppen har mandat att vid behov sammankalla krisledningen. Krisledningens viktigaste uppgifter är att:

- Snabbt etablera en sammanhållen ledning med tydlig rollfördelning
- Snabbt få en god överblick över händelsen
  - Vad här hänt?
  - Vilka är drabbade?
  - Hur är de drabbade?
  - När hände det?
- Bidra till att återfå kontrollen över händelseutvecklingen samt minimera skador och andra konsekvenser
- Ta kontakt med media samt säkerställa att medarbetare och vid behov allmänheten får korrekt och snabb info
- Vidmakthålla förtroendet för organisationen

Vad gäller kommunikation hänvisas alla förfrågningar om uttalanden från exempelvis tidningar eller tv-bolag till i första hand marknadschef. Generellt gäller att bolagets kommunikationsfunktion ansvarar för såväl intern som extern kommunikation.

Av kapitlet Krishantering i personalhandboken framgår även information om till exempel brandskydd, samlingsplats för medarbetare, krisstöd och viktiga telefonnummer att använda vid en krissituation.

Bostaden arbetar med att ta fram en ny krisplan som mer utförligt beskriver bolagets krisorganisation. Medan kapitlet Krishantering i personalhandboken främst handlar om olycksfall, personskada och stöd till anställda ska den nya planen vara mer generell och kunna appliceras på olika typer av kriser och katastrofer. Den nya planen ska enligt uppgift antas vid ett styrelsemöte under sommaren 2019.

3.7.2 Analys och planering

Bostaden genomför riskanalyser utifrån sin internkontrollplan som beslutas av styrelsen vid första mötet per år. De risker som hanteras är dock främst kopplade till bolagets affärsplan och därmed av mer ekonomisk karaktär. Den senaste riskanalysen innehåller dock risker som relaterar till fastighetsägaransvaret och i viss mån berör kriser, främst genom brand.

Riskanalysarbetet sker internt på bolaget och utgår från bolagets mål och föregående års analys, utifrån vad som eventuellt har förändrats. Till de risker som identifieras kopplas även åtgärder för att hantera eventuella händelser.

3.7.3 Övning och utbildning

Bostaden övar och utbildar sin ledning och personal i relativt begränsad utsträckning. Under 2018 genomfördes en HLR-utbildning för alla anställda, där vissa moment kring krishantering innefattas. Tidigare har bolaget även genomfört brandövningar. Bolaget har också en tjänsteperson i bakjour som kontinuerligt utbildas. Den nya krisplanen kommer enligt uppgift att innehålla en utbildningsplan med scenarioövningar.

Den viktigaste övningen för bolagets personal sker genom skarpt läge, främst vid bränder i bostäder. Här involveras både ledning och operativ verksamhet.

Bostadens VD upplever att det vore bra om kommunen höll i fler större övningar.

3.7.4 Samverkan inom kommunkoncernen och med externa aktörer

Samverkan med kommunen i frågor som rör kris eller katastrof är begränsad. Bostaden förhåller sig inte heller direkt till kommunens program för säkerhet och trygghet, trots de referenser som finns i bolagets ägardirektiv. POSOM-gruppens tjänster används relativt ofta och bolaget har ett nära samarbete med räddningstjänsten, ett arbete som dock skulle behöva formaliseras ytterligare.

Inom ramen för samarbetet i allmännyttans bransch- och intresseorganisation SABO sker ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte. Krishantering är ofta uppe på agendan vid de nätverksträffar som anordnas.

Samverkan sker även med privata aktörer. Det viktigaste samarbetet är med den upphandlade fastighetsjouren, Securitas som tar hand om husen när Bostadens kontor har stängt. I tjänsten ingår inget ledningsansvar vid allvarliga händelser men fastighetsjouren gör alltid en första bedömning av situationen. Rutinen vid till exempel bränder under nattetid är att brandförsvaret ringer Securitas, som i sin tur kontaktar tjänsteperson i jour hos Bostaden. Vid behov sammankallas därefter krisledningsorganisationen.

3.7.5 Kriskommunikation

Kommunikation som rör potentiellt allvarliga händelser sker gentemot boende, både inför och under en händelse. Inför en händelse informeras boende att de vid akuta händelser ska ringa 112 och vid mindre allvarliga händelser ringa fastighetsjouren. Boende informeras även om Bostadens kristelefon som vid allvarliga händelser kan nås via ett särskilt nummer. Krisledningen ansvarar för den mobiltelefon som nås. Telefonen är alltid laddad och ska vid en kris bäras med till det avdelade ledningsrummet.

Kommunikationen när en händelse (oftast en brand) inträffat sker i regel på platsen för händelsen. Tillsammans med brandförsvaret, vilka ofta är på plats innan Bostadens personal, kommuniceras vad som här hänt och vid behov evakueras de boende till skolor eller andra

offentliga lokaler. Utifrån Bostadens kontaktlistor kontaktas de boende som inte är på plats. För en bra hantering av de boende samverkar Bostaden med försäkringsbolagens utsedde restvärdesledare på plats. Restvärdesledaren ansvarar för samordning mellan försäkringsbolagen och drabbade hyresgäster.

Kommunikationen mot medborgarna görs generellt av Bostadens kommunikationsavdelning, som främst informerar via bolagets hemsida och pressmeddelande. Avdelningen ansvarar även för information internt via mejl till personalen. Bostaden har en kommunikationsplan som dock främst rör affärsperspektiv snarare kommunikation vid kris eller katastrof.

3.7.6 Uppföljning och återrapportering

Bostadens uppföljning är händelsebaserad och särskilt vid större händelser sker en dokumenterad uppföljning. Vid större bränder deltar brandförsvaret och den personal som var på plats i det akuta skedet i uppföljningen. Utifrån de uppföljningar som görs följs riktlinjerna för bolagets tjänsteperson i jour upp och revideras. Vid behov kan även nya åtgärder initieras.

Vid allvarliga händelser får styrelsen löpande information via bolagets kommunikationsavdelning. Händelseförloppet och konsekvenserna av större händelser återrapporteras även till UKF och kommunstyrelsen.

3.7.7 Sammanfattade bedömning

Bostaden har ingen upprättad krisplan utan bolagets krisorganisation framgår av kapitlet "Krishantering" i bolagets personalhandbok. Roll- och ansvarsfördelningen är tydlig. Utbildning och övning för ledning och personal, liksom samverkan med utomstående aktörer genomförs i relativt begränsad utsträckning. Bostaden har utarbetade rutiner och erfarenhet av kommunikation med allmänheten, exempelvis vid större bränder och då främst med drabbade boenden. De dokumenterade uppföljningar som Bostaden gör vid större händelser ligger på ett föredömligt sätt till grund för revideringar av bolagets riktlinjer och vid behov nya åtgärder.

Vår bedömning är att bolaget har en tillräcklig kris- och katastrofberedskap men att arbetet bör samordnas med kommunens arbete på området. Vi ser positivt på att Bostaden arbetar med att ta fram en ny krisplan.

Umeå den 22 maj 2019

Petter Frizén

EY

Nina Högborg

EY

Källförteckning

Intervjuade funktioner

Umeå kommun: Stadsdirektör (2019-03-11)
Umeå Kommunföretag AB: VD (2019-03-11)
Umeå Parkering AB: VD, administrativ chef (2019-03-21)
Umeå Energi AB: VD, vice VD (CFO), t.f. chef strategi och planering, sektionschef EI-nät (2019-03-22)
Infrastruktur i Umeå AB (INAB): VD (2019-03-27)
AB Bostaden: VD, HR-chef, förvaltningschef (2019-03-27)
Vatten- och Avfallskompetens i Norr AB (Vakin): VD, säkerhetschef, VA-chef (2019-04-01)
Dåva deponi & avfallscenter i Umeå AB: VD och driftschef (2019-04-02)
Kvarkenhamnar: Hamningenjör telefonsamtal (2019-04-29)

Granskade dokument

Umeå kommun

Umeå kommun. *Företagspolicy.*
Umeå kommun. *Reglemente för Umeå kommuns styrelser och nämnder.*
Umeå kommun. *Riktlinjer för Umeå kommuns övergripande krishantering.*
Umeå kommun. *Umeå kommuns program för säkerhet och trygghet 2015-2018.*

Umeå kommunbolag

AB Bostaden. *Bolagsordning.*
AB Bostaden. *Affärsplan 2016–2018.*
AB Bostaden. *Års- och hållbarhetsredovisning 2017.*
Dåva deponi AB. *Ågardirektiv 2015–2018.*
Dåva deponi AB. *Krisplan för Dåva Deponi och Avfallscenter AB.*
Infrastruktur i Umeå AB. *Bolagsordning.*
Infrastruktur i Umeå AB. *Ågardirektiv 2015–2018.*
Infrastruktur i Umeå AB. *Ågardirektiv 2019–2022.*
Infrastruktur i Umeå AB. *Årsredovisning 2017.*
Umeå Hamn AB. *Bolagsordning.*
Umeå Energi AB. *Bolagsordning.*
Umeå Energi AB. *Hållbarhets- och årsredovisning 2017.*
Umeå Kommunföretag AB. *Ågardirektiv/målsättning 2015–2018.*
Umeå Parkering AB. *Arbetsrisker 2018.*
Umeå Parkering AB. *Arbetsrisker 2019.*
Umeå Parkering AB. *Bolagsordning.*
Umeå Parkering AB. *Krisledningsplan.*
Umeå Parkering AB. *Riskbedömning 2018.*
Umeå Parkering AB. *Riskbedömning 2019.*
Umeå Parkering AB. *Årsredovisning 2017.*
Umeå Parkering AB. *Ågardirektiv/målsättning för Umeå Parkerings AB för perioden 2015–2018.*
Umeå vatten och avfall AB. *Bolagsordning.*
Umeå vatten och avfall AB. *Årsredovisning och koncernredovisning 2017.*
Vatten- och Avfallskompetens i Norr AB. *Årsredovisning 2017.*
Vatten- och Avfallskompetens i Norr AB. *Ågardirektiv.*